

Dominik Tomczyk Sch. P.

50 LAT KATOLICKIEGO DZIEŁA BIBLIJNEGO W RFN

22 września 1983 roku upłynęło 50 lat od powstania Katolickiego Dzieła Biblijnego w RFN (Katholisches Bibelwerk = KBW). 50 lat, które minęło, jest relatywnie krótkim czasem. Gdy zostało ono powołane do życia w 1933 r., stanowiło jedno z najwcześniejszych tego rodzaju dzieł w Kościele katolickim. Jedynie powstałe we Włoszech (1920) oraz w Hiszpanii (1922) podobne instytucje biblijne miały pierwszeństwo.

RYS HISTORYCZNY KBW

Historia Kościoła wskazuje wyraźnie, że nie wszystkie jego okresy są gotowe w równy sposób, by opierać się na Słowie Bożym zawartym w Piśmie św. Są czasy, w których teologia i życie wiary wspólnot chrześcijańskich bardziej ukierunkowała się na Biblię i jej podstawowe wypowiedzi o Bogu, świecie, człowieku i życiu. Są również i takie okresy Kościoła, w których jak gdyby zapomniano o Biblii, jako żywej księdze wciąż mówiącego Boga.

Nic zatem dziwnego, że w sercach wielu ludzi, pobudzonych tchnieniem Ducha Świętego, zrodziła się potrzeba odnowy rzeczywistości wiary Kościoła. Szczególne miejsce ma tu odnowa liturgiczna i biblijna, w której Pismo św. zostaje ponownie odkryte i dowartościowane jako „dusza całej teologii”, w której centralnym punktem staje się przeżywanie wiary tak w społecznościach wierzących, jak i w sercach poszczególnych chrześcijan.

Wspomnijmy tutaj o krótkiej, ale jakże owocnej działalności bpa okręgu Regensburg Georga Michaela Wittmanna (1760—1833)¹. W 1805 r. powołuje on do życia pierwsze katolicko-niemieckie Stowarzyszenie Biblijne (die Bibelgemeinschaft), gdy w rok wcześniej w Londynie, po stronie protestanckiej założono British and Foreign Bible Society (Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne). Założone przez bpa Wittmanna Bibelgemeinschaft było zatem pierwszą reakcją katolicką na intensywne przygotowania do tłumaczenia i wydania tekstu Biblii przez protestantów. Papież Pius VII w 1817 r., po 12 latach działalności, definitywnie ją zawiesza.

Drugim ważnym impulsem do powstania KBW było „Stowarzyszenie Ludu dla katolickich Niemiec” (Volksverein für das katholische Deutschland) działające w latach 1890—1933 na terenie Mönchen-

¹ Szerzej zob.: P.-G. Müller, *Bischof Wittmanns Katholische Bibelgesellschaft in Regensburg 1805—1817*, w: *50 Jahre Katholisches Bibelwerk in Deutschland (= 50 Jahre KBW)*, hrsg. v. Katholisches Bibelwerk e. V. Stuttgart (b. r.) ss. 31—34. Także: F. J. Stendebach, *Bibelgesellschaften II*, w: *Ökumene Lexikon*, Frankfurt a. M., 1983, ss. 168—170.

gladbach². Volksverein było znaczącą społeczno-polityczną instytucją niemieckiego katolicyzmu, działającą w czasie pomiędzy „Kulturkampf” a dyktaturą Hitlera. Do stowarzyszenia tego, co należało z pewnością do pewnego novum, mogli należeć nie tylko mężczyźni, ale również i kobiety (od 1908 r.). Poprzez swą działalność Volksverein tworzyło jakże ważną, religijno-biblijną świadomość wśród katolików niemieckich, którą 10 grudnia 1928 r. zintegrowano z działalnością Akcji Katolickiej³.

Trzecim bodźcem dla powstania KBW, i chyba najważniejszym, był z pewnością ruch liturgiczno-biblijny w niemieckim obszarze językowym (tzw. deutsche Sprachraum), zainicjowany przez dwie osobowości: Piusa Parscha (1884—1954) oraz Paula Wilhelma von Kepplera (1852—1926), późniejszego biskupa okręgu Rottenburg.

Pierwszy z nich, Pius Parsch działał w Klosterneuburg (koło Wiednia), gdzie od roku 1919 regularnie organizował „kręgi biblijne” (Bibelkreise) oraz „godziny biblijne” (Bibelstunde), liczące od 100 do 150 uczestników⁴. W Święto Wniebowstąpienia Pańskiego odprawił pierwszą tzw. „mszę wspólnotową” (Gemeinschaftsmesse) w małym kościółku św. Gertrudy w Klosterneuburg. Wydał w milionowych nakładach potrzebne do tego celu „teksty mszy” (Messtexte), oraz zorganizował „ludowy apostołat liturgiczny” (Volksliturgisches Apostolat), który od 1928 r. posiadał własną drukarnię. Dwa lata wcześniej, bo w 1926 r. rozpoczął wydawanie założonego przez siebie czasopisma „Bibel und Liturgie”.

Natomiast przyszyły biskup von Keppler działał szczególnie w obszarze duszpasterskim: jego głównym celem było wprowadzenie Pisma św. do katechezy, kazań, programu kształtowania duchownych i świeckich. Jako nowotestamentalista przetłumaczył w tym celu w 1915 r. NT na współczesny mu jęz. niemiecki. Jego tłumaczenie nazwano później „Keppler-Bibel”, czyli „Biblią Kepplera”.

W takim klimacie zapalających się tu i ówdzie pochodni odnowy liturgiczno-biblijnej utworzyła się spontanicznie wewnątrzkościelna

² Tio historyczne oraz rozwój Volksverein podają szczegółowo następujące pozycje: A. Pieper, *Sinn und Aufgaben des Volksvereins für das katholische Deutschland*, Mönchengladbach 1925; W. Spael, *Das Katholische Deutschland im 20. Jahrhundert. Seine Pionier- und Krisenzeiten 1890—1945*, Würzburg 1964; G. Schoelen, *Bibliographisch-Historisches Handbuch des Volksvereins für das katholische Deutschland* (VKZ. R. B. 36), Mainz 1982; H. Gottwald, *Volksverein für das katholische Deutschland*, w: *Die bürgerlichen Parteien in Deutschland II*, Berlin 1970, ss. 810—834. Stosunek Volksverein do KBW przedstawia P.-G. Müller. *Der „Volksverein” und das „Bibelwerk”*, w: *50 Jahre KBW*, ss. 35—45.

³ Do tego zob. J. P. Verscheure, *Katholische Aktion*, LThK² VI, 74—77.

⁴ Zob. szerzej: N. Höslinger — Th. Maas-Ewerd (Hrsg.), *Mit sanfter Zähigkeit. Pius Parsch und die biblischliturgische Erneuerung*, Klosterneuburg 1979; N. Höslinger, *Vom Wort ergriffen — neues Leben weitergebend*, „Bibel heute” 77 (1984), ss. 116—118.

biblijna odnowa w Stuttgarcie, które obecnie stanowi biblijne centrum. W nim bowiem znajdują się największe drukarnie biblijne na świecie: Ewangelickie Dzieło Biblijne (Evangelisches Bibelwerk), które przerodziło się w Niemieckie Towarzystwo Biblijne (Deutsche Bibelgesellschaft = DBG), Zjednoczone Towarzystwa Biblijne (United Bible Societies = UBS), Katolicka Światowa Federacja Biblijna (World Catholic Federation for the Biblical Apostolate = WCFBA) oraz KBW. Wówczas był to rok 1925. W wyniku różnorodnych kontaktów pomiędzy uczestnikami biblijnej odnowy w Stuttgarcie a przedstawicielami Volksverein w Mönchengladbach, które zakończyło prawnie swą działalność z dniem 1 lipca 1933, doszło ostatecznie do utworzenia 22 września 1933 r. Katolickiego Ruchu Biblijnego (die katholische Bibelbewegung = KBB), którego pierwszym dyrektorem został dotychczasowy dyrektor stowarzyszenia Caritas dr Johannes Straubinger⁵.

Ów KBB stanowił z pewnością paralelny ruch do rozwijającego się ekumenicznego ruchu Una Sancta, którego głównym przedstawicielem i propagatorem stał się Max Josef Metzger (1887—1944)⁶. Dzięki konkordatowi Rzeszy z Kościołem niemieckim KBB należał do organizacji kościelnych. Mimo to jednak od 1934 r. został poddany bezpośredniemu wglądowi gestapo, zaś od 1936 r. zabroniono także przyjmowania nowych członków do ruchu oraz zawieszono jego jakąkolwiek działalność. Założyciel i jego pierwszy dyrektor, dr Johannes Straubinger musiał uciekać do Szwajcarii, a stamtąd aż do Argentyny⁷. Doszło ostatecznie do tego, iż KBB musiał przyjąć nową nazwę: Katolickie Dzieło Biblijne (Katholisches Bibelwerk), utrzymującą się aż do dnia dzisiejszego. Określenie bowiem „ruch” (die Bewegung) zostało niejako zarezerwowane tylko i wyłącznie dla narodowo-społecznych celów.

Dostrzegamy zatem, iż KBW w Stuttgarcie narodziło się w trudnej dosyć sytuacji narodowego socjalizmu niemieckiego wraz ze wszystkimi jego przeszkodami skierowanymi wobec Kościoła i religii.

KBW powstało z Katolickiego Ruchu Biblijnego, a zatem nie pochodziło z zarządzenia „z góry” (von oben), lecz przez ruch „z dołu” (von unten), tzn. przez ruch liturgiczny i biblijny oraz związaną z nimi Akcją Katolicką⁸. Podstawę KBW stanowi więc owa część

⁵ Szerzej jego sylwetkę prezentuje D. Bauer, *Johannes Evangelist Straubinger — Gründer des Katholisches Bibelwerks*, w: *Bibeljahrbuch* 1983, Stuttgart 1982, ss. 47—53; „Bibel und Kirche” 11 (1956), ss. 66—69.

⁶ Zob. P. Engelhardt, *Max Josef Metzger*, Fribourg 1980; G. Voss, *Una Sancta-Bewegung*, w: *Ökumene Lexikon*, ss. 1186—1189.

⁷ Por. P.-G. Müller, *Zur Geschichte des KBWs*, w: *Bibeljahrbuch* 1980, Stuttgart 1979, ss. 16—29; tenże, *Zur Geschichte KBWs*, w: *50 Jahre KBW*, s. 47.

⁸ Zob. do tego: J. P. Verscheuke, *Katholische Aktion*, LThK² VI, ss. 74—77.

religijnej odnowy, jaka ogarnęła już pod koniec ubiegłego stulecia wiele serc ludzkich, a która po dziś dzień staje się dla całego chrześcijaństwa źródłem wiary i życia opartego na Słowie Bożym.

WSPÓŁCZESNY OBRAZ KBW

W wyniku działań wojennych siedziba KBW w Stuttgarcie na Kronenstrasse 46 została całkowicie zniszczona. Po wojnie zatem rozpoczęto jej odbudowę, by w kilka lat po jej zakończeniu, KBW mogło na nowo rozpocząć swą biblijną działalność. W swoim Statucie KBW określiło się, jako „społeczność tych, którzy chcą żyć Słowem Bożym i chcą czynić je żywym w Kościele”⁹. Obecnie jest ono zarejestrowanym Stowarzyszeniem z siedzibą w Stuttgarcie, uznaną przez Konferencję Biskupów Niemieckich, przez co może docierać w swojej działalności do wszystkich diecezji RFN. (§ 1) Cel określono w dwóch punktach:

- 1) przygotowanie Pisma św., jego tłumaczenia, odpowiadające potrzebom Kościoła;
- 2) udostępnianie w jakikolwiek sposób wierzącym Biblii jako „Księgi ksiąg” (§ 2. 1a—b).

Od samego początku powstania KBW istniała potrzeba jego wydawniczej działalności. Doprowadziło to już w dniu 10 kwietnia 1937 r. do utworzenia Wydawnictwa ówczesnego Ruchu Biblijnego, które również podczas działań wojennych uległo zniszczeniu. Dopiero reaktywowano je 15 września 1950 r., zaś od 7 września 1966 r. Wydawnictwo KBW stało się wykonawczym jego organem o celach pastoralnej służby:

- a) sporządzanie, przygotowanie i wydawanie Biblii w języku ojczystym;
- b) publikacja książek, pism i materiałów nauczycielskich dla duszpasterstwa biblijnego;
- c) działalność wydawnicza na polu biblijno-egzegetycznej literatury fachowej celem dokształcania duchowieństwa, katechetów i świeckich¹⁰.

Najnowszy *Gesamtkatalog* Wydawnictwa KBW zawiera ponad 500 tytułów publikacji, z czego warto by wymienić zasadnicze serie znane i cenione przez bibliistów takie jak: *Stuttgarter Bibelstudien* (SBS), *Stuttgarter Bibel Monographien* (SBM), *Stuttgarter Biblisches Beiträge* (SBB), *forschung zur bibel* (fzb), *Biblisches Basis Bücher* (BBB), *Sachbücher zur Bibel*, *Kleine Reihe zur Bibel*, *Stuttgarter Kleiner*

⁹ Zob. *Satzung des Katholischen Bibelwerks e. V.* w: *50 Jahre KBW*, ss. 61—66; tu: s. 61.

¹⁰ Por. P.-G. Müller. *Zur Geschichte KBWs*, w: *50 Jahre KBW*, s. 54.

Kommentar — Altes und Neues Testament (SKK-AT u. NT), *Weizernkorn* (Elemente zur Feier der Gemeindemesse). KBW posiada również dwa czasopisma jako swoje organy, tj. „Bibel und Kirche” (zał. 1945) oraz „Bibel heute” (zał. 1964). Obecny nakład np. „Bibel und Kirche” wynosi 23.000 egzemplarzy, z czego 18.000 członków KBW abonuje „Bibel und Kirche”, zaś 17.000 — „Bibel heute”, oba zaś czasopisma abonuje ponad 8.600 czytelników.

Do roku 1978 Wydawnictwem kierował każdorazowo dyrektor KBW, obecnie zaś jego funkcję przejął kierownik zakładu (Geschäftsführer). Dodajmy, iż KBW jak i samo Wydawnictwo są obecnie niezależne tak prawnie, jak i finansowo.

Protektorem KBW jest każdorazowo biskup okręgu Rottenburg-Stuttgart. Dalsze gremium tworzy 18 członków Rady Naukowej KBW. Wśród przewodniczących tejsze Rady możemy znaleźć takie nazwiska, jak: Karl Hermann Schelkle (1953—1955), Norbert Lohfink (1975—1978) czy Joachim Gnilka (od 1978), zaś wśród jego dyrektorów wieloletniego koordynatora prac KBW Otto Knocha (1953—1971).

Kard. Johannes Willebrands, prezydent Sekretariatu d/s Jedności Chrześcijan w swoim słowie na okoliczność 50-lecia KBW słusznie zauważył, iż „napisane Słowo Boże ma normatywny charakter dla wszystkich Kościołów (...). Słowo Boże jest podstawą, która jednoczy wszystkie Kościoły i społeczności”¹¹. „Biblia jest wspólną księgą wszystkich Kościołów” — podkreśla Joachim Gnilka¹². O tej fundamentalnej prawdzie w dobie ekumenizmu nie zapomniało również KBW. Już bowiem od samego początku w swoim programie wzrastał do ekumenicznego wymiaru pracy biblijnej. KBW — to ekumeniczna otwartość i katolicka wierność! Oba te elementy wypływają z trwałego kontaktu z Pismem św., jako wciąż żywym Słowem Boga. I tak od ponad 20 lat istnieje ścisła współpraca pomiędzy KBW a jego odpowiednikami po stronie protestanckiej: DBG, UBS. Konkretnym owocem tejsze współpracy mogą być protestancko-katolickie komentarze biblijne, wspólne tłumaczenia Pisma św. (tzw. die Einheitsübersetzung) czy choćby *Loccumer Richtlinien*, posiadające normy ekumenicznej pisowni biblijnych imion własnych.

W tym miejscu warto odnotować również fakt zorganizowania — ze szczególnym uwzględnieniem wkładu ówczesnego dyrektora KBW, prof. O. Knocha — I Międzynarodowej Katolickiej Konferencji Biblijnej w Rzymie, jaka odbyła się w dniach 22—24 kwietnia 1968 r. Z tej właśnie Konferencji narodziła się w rok później Katolicka Światowa Federacja Biblijna (WCFBA), która rozpoczęła ścisłą współpracę naukową z założonym w roku 1946 protestanckim Międzynarodowym Towarzystwem Biblijnym (UBS).

¹¹ Kard. J. Willebrands, *Grusswort*, w: *50Jahre KBW*, s. 12.

¹² J. Gnilka, *tamże*, s. 27.

Stuttgarcki KBW zaangażował się również w biblijną pomoc dla Europy, również dla nas. W tym też celu założono w Chur 30 września 1969 r. „Towarzystwo Pracy Śródeuropejskich Dzieł Biblijnych” (die Arbeitsgemeinschaft Mitteleuropäischer Bibelwerk = ABW). W skład ABW weszli następujący przedstawiciele Dzieł Biblijnych: das Schweizerische KBW (= SKB), das Österreichische KBW (= ÖKB) oraz Towarzystwa Dzieł Biblijnych z Holandii, krajów języka flamandzkiego i francuskiego (Belgia, Tyrol).

KBW w tych 50 latach swojej działalności zorganizował niezliczone seminaria biblijne, kursy biblijne, rekolekcje o charakterze biblijnym, tzw. Tygodnie Dzieła Biblijnego (Bibelwerkwochen), wykłady przyczyniające się do lepszego zrozumienia Biblii itp. To wszystko służyło biblijnej odnowie nie tylko Kościoła w RFN, ale także Kościoła powszechnego. KBW bowiem nie stanowi tylko historii teologii biblijnej swojego kraju, lecz tworzy równocześnie historię całego Kościoła, jego wewnętrznego życia, historię stosunków ekumenicznych pomiędzy poszczególnymi wyznaniem, a nade wszystko historię chrześcijańskiej duchowości i pobożności opartej na głębokim fundamencie Słowa Bożego¹³.

KBW jest świadectwem zaangażowania się i inicjatywy wierzącego ludu Kościoła; jest świadectwem „sensus fidelium” każdego ochrzczonego, a przez to ich zjednoczenia z Kościołem i jego kierownictwem.

Kraków

DOMINIK TOMCZYK Sch. P.

¹³ Por. P.-G. Müller, *Zur Geschichte KBWs*, w: *50 Jahre KBW*, s. 50.